

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת בראשית

עדיפות למעשי הצדיקים¹

וְהָאֵרִץ הִיְתָה תְּהוֹ וְזָהָר וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. (בראשית א' ב'-ג')

והארץ היתה תהו במדרש (ילקוט שמעוני ד') איתא אלו מעשיהם של הרשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם הפין. ממה דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהם של צדיקים הוא הפין ואינו הפין במעשיהם של רשעים.

נפתח גליון זה שכתובת הדברים כיום הלולא של ההת"ם סופר זיע"א (כ"ה בתשרי) בדברי נכדו הרב שמעון סופר² מערלוי זצ"ל הי"ד שעלה בסערה השמימיה במחנה ההשמדה אושוויץ בהיותו בן צ"ד שנים. כך כתב בחבורו שיר מעון עה"ת וזלה"ק: והוא תמוה, פשיטא שהפין במעשיהם של צדיקים? וי"ל לפי מה דאיתא במדרש במקום אחר (בראשית רבה ג' ח') ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, זה יום הכפורים [ע"כ מהמדרש]. וכיוון ששבו בתשובה מאהבה וזונות נעשים כזכויות, ממילא טוב יותר מעשיהם של רשעים כי כולם מתהפכים לזכויות, ובמקום שבועלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד?!

מכל מקום קאמר שהפין יותר במעשיהם של צדיקים, שבשעת מעשיהם כוונתם רק לשמים, מה שאין כן רשעים בשעת מעשה מחשבתם לחטוא, וגם זה שזדונות נהפכו לזכויות אינו אלא מדת טובו של הקב"ה אבל לא ממעשיהם.

מתי נפקחה עינו של אדם הראשון לראות שפלות עצמו?

וּתְּפַקְחָנָה עֵינֵי שְׂנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עַל־הַ תְּאֵלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֶת (בראשית ג' ז')

¹ עריכת הגליון והלימוד בו לקיים מצות בוראי יתברך, ולעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) חותנתי זהבה בת רבקה ז"ל ובנם משה יצחק ז"ל. פייגא סוקה בת ר' יעקב זאב ז"ל היא ובעלה הרב יחזקאל ב"ר אפרים שמואל (ריבל) אודים מוצלים מאש נפטרו ללא זשי"ק. הרב חיים קלמן ב"ר נתן נטע שלג זצ"ל נפטר ללא זשי"ק.

² הרב שמעון סופר נכדו של החתם סופר, בנו של רבי אברהם שמואל בנימין הכתב סופר שמיילא מקום אביו. שימש ברבנות בערלוי במשך ששים וארבע שנים. ערך מכתבי סבו את הספר הידוע על התורה 'תורת משה', שעבר כמה מהדורות. בענותותו הגדולה כאשר הדפיס את ספרו שלו שו"ת התעוררות תשובה בראש כל עמוד בספר כתב: 'אין לסמוך על הוראה זו כלל, עיין בהקדמה'. כמו"כ את חידושי התורה שלו על החומש שיבץ בתוך ספרו של סבו תורת משה, אך כל מאמר חתם בסיומו 'שיר מעון'.

במהדורה החמישית של 'תורת משה' (ירושלים תשי"ג) לראשונה הדפיסו את חידושי בקונטרס בפני עצמו, לאחר הדפסת התורת משה, בתשפ"א נדפסה מהדורה מפוארת ביותר ע"י מכון חת"ם סופר ובנוסף למהדורה המשולבת, הוא נדפס כספר בפני עצמו.

משמעותו של השם 'שיר מעון' מוסברת בפתחת חלק זה במהדורה הנוכחית כי שיר מעון רמוז שמו שמעון ועוד צירוף התיבות שיר מעון יסודו עפ"י הגמרא (חגיגה י"ב ע"ב) דקאמר ר"ל דאיכא שבעה רקיעים ושם אחד מהם מעון ומפרש מעון שבו כתות של מלאכי השרת אומרים שירה בלילה ומחשות ביום מפני כבודן של ישראל.

כמו כן נודע במעלת תפלתו המיוחדת שנבעה מעמקי הלב. אחיינו ה'דעת סופר' רבי עקיבא סופר היה אומר: די היה לשמוע מדודי הרב מערלוי ברכת 'שהכל נהיה בדברו' כדי להתעורר בתשובה. נכדו הרב יוחנן מערלוי (שנסתלק לעולמו בירושלים בשנת תשע"ו) אמר: ... כל תיבה ותיבה מהתפלה מתחלתה ועד סופה היה מבטא בנעימה קדושה ובנגון מיוחד, וכל מי שהיה נוכח שם, היה מרגיש שק"ו [קדושת זקני] עומד לפני בוראו באימה וביראה... איה המלים לתאר את קריאת 'שמע ישראל' שאז היה מגיע להתפשטות הגשמיות ממש... (נערך עפ"י הספר פליטת בית סופריהם, תש"פ).

כתב בספר **חקל יצחק לאדמו"ר מספינקא** זצ"ל הי"ד וזלה"ק: עיין באור החיים הקדוש. וי"ל דהנה איתא בספרים (עיין **עבודת ישראל** למגיד מקוזניץ זיע"א פרשת שופטים) דהאדם יש לו שני עינים, כדי שבעין אחד יסתכל לראות גדולת הבורא יתברך שמו, ובעין השניה יראה ויתבונן שפלות עצמו.

והנה אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה וברוך שמו, קודם שחטא אמרו עליו חז"ל למה חטא אדם הראשון? מפני ששתים ראה והשלישי לא ראה. ופירשו בספרים הקדושים (**הגר"א**) עפ"י המשנה דאבות (ג' א') הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. א"כ אדם הראשון ה'לאן אתה הולך' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון' – ראה, אבל 'מאין באת' לא ראה, מפני שהיה יציר כפיו של הקב"ה וברוך שמו, ועל כן נתפתה לחטוא.

והכוונה דהגם דראה גדולת הבורא יתברך שמו, אבל שפלות עצמו לא ראה מפני שהיה במעלה עליונה וישב בגן עדן, והמלאכים משמשים אותו, ועל כן זהה דעתו עליו וחטא. אבל אחר שחטא הרגיש שעשה מעשה [רע] מאוד שעבר על מצות הבורא יתברך שמו אשר הזהיר אותו רק למוכתו, וגם ידע גודל הקלקול אשר עשה וגרם מיתה לו ולכל הדורות, ואזי הכיר מאוד שפלות עצמו. וזהו **ותפקחנה עיני שניהם** – שאז ראה בשתי עינים דהיינו גם שפלות עצמו, וידעו כי עירומים הם. ואמרו חז"ל (בראשית רבה י"ט ו') מצוה אחת היה להם ונתערטלו ממנה, שהכירו בשפלותם שאפילו המצוה האחת שהיה להם עברו עליה. עכ"ל **החקל יצחק מספינקא**.³

[מן הענין לומר, כי הרב **שמעון סופר מערלוי** זצ"ל הי"ד כתב ופירש בדרך דומה בחבורו **שיר מעון** (שנכתב בסמוך לתורת משה לחתם סופר, ראה בהערה אודותיו לעיל).

יסוד חטא האדם אי הכרתו ברהמי ה' המוחלטים

וַיִּצְוֵה ה' אֱלֹקִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ־הַגָּן אָכַל תֹּאכַל. וּמִעֵץ הַדַּעַת טָוֵב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ... (שם ב' ט"ז–י"ז).

אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים, ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן...ועבר על ציוויו, אמר לו הקב"ה כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד ציויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סילק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון... עמד קין והרג להבל, מיד סילק שכינתו לרקיע השני...אמר הקב"ה שבעה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש רשעים לעמוד בה?! מה עשה, קיפל כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד לאברהם, כיוון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים, ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לשישי, עמד יצחק ופשט צוארו על גב המזבה, ירד משישי לחמישי...עמד משה והורידה לארץ. עכ"ל **תנחומא** נשא (ט"ז).

³ הרב **יצחק אייזיק וייס מספינקא** זצ"ל הי"ד. **חסידות ספינקא** התבססה בהונגריה, היא היתה מיזוג של כמה מהלכי עבודת ה' ולמוד: **מיזידיטשוב** נטלה את הנסתר, בלימוד פסע בנתיבות **צאנז**, ובעבודה מלהט **בעלז**. הרב **יוסף מאיר** היה האדמו"ר הראשון, לאחר הסתלקותו המשיך דרכו בנו הרב **יצחק אייזיק**. יסד ישיבה בחצרו שקרא לה ע"ש אביו **'אמרי יוסף'** והוא אמר שם שיעור בכל יום. הונגריה נותרה כאי בודד בשעה שרוב ארצות אירופה עלו בלהבות, ויהדות פולין ברובה כבר הוכחדה בכבשני אושוויץ. יהודים ניסו וחלקם הצליחו לעבור להונגריה, אמנם ההונגרים עדיין לא שלחו את היהודים לטבח, אך אסרו על הכנסת יהודים ממדינות אחרות. האדמו"ר נתן הוראה לבנות מתחת לאולם הקבלה בונקר, שבו החביאו את היהודים הנמלטים. יום אחד נתפס יהודי שהסתתר בחצרו, האדמו"ר נלקח לחקירה אך טען להגנתו מכיוון שמגיעים אליו יהודים רבים, אינו יודע מקום מגוריהם של כולם. הם שחררוהו, אך פקדו עליו לנעול את חצרו בכל לילה. לכן האדמו"ר פקד להרוס את שער החצר כדי שיוכלו להמשיך להגיע לחסות בצילו.

מפאת קשרים שהיו לו עם ארמון המלוכה באנגליה, הגיעה אליו אשרת כניסה משם בתחילת מלחמת העולם השנייה, אך הוא סירב לעזוב את חסידיו. בר"ח סיון תשי"ד נלקח לאושוויץ, גם כשהובילוהו הנאצים הארורים בדרכו האחרונה, לא פסק מתלמודו. ובי"ג בסיון החזיר נשמתו על קדוש ה'. אנשים שהיו מסביבו סיפרו כי בעת שנלקח למחנה היה שר ויטהר ליבנו לעבדך באמת' ובעת הלקחו להריגה, היה מצעק: 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה'.

נכדו ר' **יעקב יוסף וייס** ניצל מגיא השמדה וכשחזר לעירו מצא מתחת לערימות השלג דפים בכתב יד מחבורו הגדול של סבו. לאחר שאספם הוציאם לאור לראשונה בתשי"ב בארה"ב, ובשנת תשס"ג מהדורה שניה ממנה נערכו הדברים. (תולדותיו נערכו עפ"י הספר **אדמורים שניספו בשואה** עריכת **מנשה אונגר** מוסד הרב קוק ירושלים).

בתורת יצחק לרב יצחק אלהנן ולדשיין⁴ זצ"ל הי"ד (תלמיד ה'סבא מנובהרדוק' זצ"ל בעהמ"ח מדרגת האדם) מבאר בדרך הדרכה מוסרית עמוקה דברי מדרש אלו, ואלו דבריו הקדושים:

בספר **חובות הלבבות** (שער הבטחון פרק ג') הביא שבעה הקדמות שכאשר יתבררו ויתאמתו אצל האדם, יושלם לו הבטחון באלקים. **הראשון, שהבורא יתברך מרחם על האדם יותר מכל מרחם, וכל רחמים וחמלה שיהיה מזולתו עליו, כולם מרחמי האל – והמלתו.** השני כי הבורא יתעלה יודע אופני תועלת האדם והפסדו, והדין נותן כך מפני שהאדם הוא אחד ממועשיו, ואין מי שיודע באופני תקנות העשוי והפסדו יותר מעושהו... [כך ממשיך **חובות הלבבות** עוד חמישה ענינים. לאחר הבאת דבריו ממשיך הרב יצחק ולדשיין] עתה נבאר מה היתה חולשתו של כל אחד ואחד במדת הבטחון, שעל ידה נכשל בחטא שבקבותיו סילק הקב"ה את שכניו מהרקיע שבו שכנה לרקיע שמעליו, וכיצד תיקן כל אחד מהצדיקים אותה החולשה במדת הבטחון שעל ידי כך ירדה השכינה מרקיע אחד למוישנהו, עד שלבסוף ירדה לארץ.

הנה הטא אדם הראשון נבע מתוך שהיה חסר לו בכירור ההקדמה הראשונה של **חובות הלבבות**, **שהבורא יתברך שמו מרחם על האדם יותר מכל מרחם, מאחר שצריך היה להבין שמה שמנע ממנו הקב"ה אכילת עץ הדעת, היה זה מתוך רחמים גדולים עליו.** ובהכרח היה לאדם הראשון להבין זאת, והדבר הוא עוד במכל שכן, שהרי אם על דין אחד שהשמיטו הרי"ף והרמב"ם הוקרים ודורשים מזה כמה וכמה הלכות, הרי שכל שכן שיש לחקור ולדרוש את דרכי ה' שהשמיט צורך אחד מצרכי האדם, דהיינו אכילת עץ הדעת. והיה מהראוי שידון ושיבין מזה את עומק הרחמים שיש בכך.

ומה שהיה נדמה לאדם שהנחש מרחם עליו יותר מהקב"ה בכך שמבטיחו שאשר יאכל מעץ הדעת יברא עולמות או ירוויח בחירה של אדם ולא תהיה בחירתו כמו מלאך, כל הרחמים הללו היה צריך לבטל כעפרא דארעא, וזה שנתן מקום להרהר ה"ו כי יש מי שירחם עליו יותר מהקב"ה, הרי בכך החסיר בבטחון בהקדמה הראשונה, שהבורא יתברך שמו מרחם על האדם יותר מכל מרחם, ונסתלקה השכינה לרקיע הראשון...

[בתקון ובהחזרת השכינה לארץ מבאר מה כל אחד מהאבות פעל, כדי לתקן הקלקול שנתהווה, ובהורדה האחרונה מרקיע ראשון לתחתונים, שזה התקון שעשה משה לטעותו של אדם הראשון, מבאר הרב ולדשיין]

...עמד משה והורידה לארץ, כי בכך שתבע מישראל 'הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם' (דברים ל"ב ו') דהיינו שייכירו את טובת ה' יתברך שמרחם עליהם יותר מכל מרחם, ושכל דרך המדבר היתה רק לתועלתם, עקר בזה את טעותו של אדם הראשון ששמע לחשדו של הנחש הקדמוני, כי יש מרחם גדול מרחמי ה' יתברך עליו, וירדה שכינה לארץ.

הרשות נתונה ביד כל אדם לבטוח בה', ולא לחשוב שיש עליו מרחם יותר גדול מרחמי ה' יתברך, ובה יזכה להוריד את השכינה לתוך לבו, וכמו שאמר הכתוב (שמות כ"ה ח') ושכנתי בתוכם וכדרשתם, בתוך לב כל אחד ואחד. **עכ"ל הרב יצחק ולדשיין זצ"ל הי"ד.**

⁴ הרב **יצחק ולדשיין** (מכונה ה'שרשוברי' ע"ש עיר הולדתו) זצ"ל הי"ד, מבכירי תלמידי ר' **יוסף יוזל הורוביץ** זצ"ל מנובהרדוק בעמה"ח **מדרגת האדם**. הספר עצמו הינו מערך הבנוי על שיחות עמוקות ביותר שמסר בישיבה, ונכתבו ע"י בכירי תלמידיו. הרב עבר על הדברים והגיהם. מהכתיבות החשובות ביותר היו אלו של תלמידו הרב **יצחק ולדשיין**, רוב הספר נערך עפ"י כתיבותיו. לימים נשא את נכדתו (היא אחותו של רב **חיים שמואלביץ** זצ"ל שלימים נתמנה כראש ישיבת מיר). מישיבת נובהרדוק גדלו גדולי עולם ביניהם הרב **יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל, הרב **יחזקאל אברמסקי** בעהמ"ח **חזון יחזקאל** על התוספתא. ה'סטייפלר' ועוד. דברי תורה מהרב ולדשיין שהיה בעל כושר ביאור ומסר שיחות מרוממות בישיבות בית יוסף שנוסדו ע"י ישיבת האם' בנובהרדוק, נחרטו בספר **גוילי אש** שהינו אסופה מגדולי נובהרדוק שנספו בשואה (יצא לאור בירושלים בתשל"ג) וכן בספר רחב ומקיף של שיחותיו ומאמריו של הרב ולדשיין **תורת יצחק** שיצא לראשונה בתשל"ד, ובשנית במהדורה מורחבת ומפוארת בתשע"ז שבחלקו השני נכתבו תולדותיו ותולדות בנו הרב **רפאל ולדשיין** זצ"ל שהוגלה לסיביר וזכה להנצל עם אמו לעלות לארץ ישראל והקים משפחה לתפארת.

רבי **יצחק ולדשיין** נרצח עם תלמידי ישיבה עמם נלקח באמצע שיעור שמסר באיזור וילנא בתמוז תשי"א.

'מרחשוון' – המשכת רחישת שפתי התפלה מ'תשרי'

באמרי אמת לרבי אברהם מרדכי מגור⁵, כתב (שנת תרצ"ב) וז"ל:

אאזז"ל [הידושי הרי"מ] הגיד בשם הרבי בונם [מפשיסחא] ז"ל לכך נקרא הודש 'מרחשוון', מלשוון רחושי מרחשן שפוטתיה⁶, שאחרי התהלות והתשבחות של הימים הנוראים וי"ט, צריך להיות רחושי מרחשן שפוטתיה, וזהו הבורח בשירי זמרה – ב'שיריים' של הזמרה שנשאר עוד בפנימיות מה שלא הוציאו לפועל. בני ישראל נבראו לשבח ולהודות לה' יתברך, וזהו ושכחך אלקינו מפנינו לא ימוש לעולם ועד. ואיתא בשפת אמת שהאדם עצמו נעשה שבה, דכתיב ושפתותינו שבה, ולא כתיב מלאי שבה.

בגמרא [ברכות ל"ג ע"ב] ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא וכו' סיימתניהו לכולהו שבחי דמרך וכו'. איתא בפני יהושע בשם הרא"ש [סמן ט"ז] ז"ל דדוקא בשמונה עשרה שייך זה. והקשה, מה החילוק? אלא החילוק הוא פשוט, שבני ישראל אינם רוצים לסיים שבהו, אבל ההוא דנחית, הרי היה עליו לסיים בשלש אחרונות, ולכן אמר לו סיימתניהו וכו'.

איתא כל ד' אמות תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוטתיה, וכן איתא ד' אמות של הלכה. עתה ישנם שניהם, תפלה, ימים נוראים, תורה, שמחת תורה. כשמתנקים צריכים להכניס בעצמותם תורה ותפלה שישאר לתמיד, שיהיו מרחשן שפוטתיה כל ד' אמות וכו', שלא להוציא עצמו מתחת עול מלכות שמים, שבכל מקום שהולכין בכל ד' אמות צריכים לקבל עול מלכות שמים. עכ"ל האמרי אמת זיע"א.

⁵ האמרי אמת בנו הבכור של השפת אמת ממשיך דרכו של אביו באדמורות. עד לפרוץ השואה, שהה בעיירתו גור שבפולין, בתחילה הוברח והוסתר, לאחר מכן במבצע מסובך ומורכב הועלה לארץ ישראל בעצומה של השואה. התגורר בירושלים ובשנת תשי"ח נסטר בחג השבועות. הספר אמרי אמת הינו עריכת נכדו עפ"י רשימות החסידיים שקיבלו האמרות ממנו (חלקם היו למראה עיניו). כתבים רבים ואוצר ספרים ענק כולל כתבי יד רבים יחידים בעולם, הועלו באש ע"י הארורים. בשנת תשע"ז יצא לאור ספר אהל רא"ש של רשימת כתבי היד בקבלה שהיו ברשות האדמור מגור, ע"י הרב משה הלל (בנו של הגרי"מ הלל שליט"א). ראשיתו במאמר שהודפס בקובץ מן הגונים ח"ח עמי רכ"ג-רכ"ד.

⁶ עפ"י סנהדרין צ' ע"ב: דכתיב וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים - ודילמא רחושי מרחשן שפוטתיה בעלמא, כרבי יוחנן. דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה - שפתותיו דובבות בקבר, שנאמר דובב שפתי ישנים...

⁷ מפאת חשיבות הדברים שהינה מאשיות הסוגיה בהלכות תפלה שבכל יום, והגיעה מרגלית זו לידי, לא אמנע טוב מלהביאה כאן. (פני יהושע ברכות ל"ג ע"ב):

דהיינו דוקא בתפלת י"ח אסור להוסיף בשבחים יותר ממה שתקנו אנשי כנסת הגדולה אבל בינו לבין עצמו לית לן בה וכן כתב הרשב"א ז"ל בשם רבינו האי גאון. אלא דיש לדקדק מה טעם יש בזה לחלק ככה"ג דהא למאי דמסיק רבי חנינא טעמא דמלתא משל למלך בשר ודם כו' דגנאי הוא לו א"כ שייך האי טעמא אפילו שלא בתפלת י"ח. ולכאורה היה נראה דדוקא בתפלת י"ח צריך שיהא דומה בעיניו כאילו שכיה שרויה כנגדו מש"ה שייך האי משל למלך שמקלסין אותו בפניו וכל מה שמרבה לספר בשבחו גנאי הוא לו משא"כ שלא בשעת תפלת י"ח לא שייך האי טעמא, אלא דלכאורה איפכא מסתברא דהא במלך בשר ודם אדרבא בפניו ליכא קפיידא כולי האי אם אינו אומר כל שבחו דהא קיי"ל אין אומרים בפניו אלא מקצת שבחו ושלא בפניו כל שבחו, וכל שכן לגבי הקדוש ברוך הוא דמלא כל הארץ כבודו ולא שייך לחלק כלל.

ונראה לענ"ד דודאי עיקר דינא דרב האי גאון והרשב"א והרא"ש דברים מוכרחים הם דאי אפשר לומר דלעולם יש איסור להרבות בשבחו של מקום אלא לומר האל הגדול הגבור והנורא לחוד ולא יותר דהא מצינו בכמה דוכתי בניבאים ובכתובים שמדברים בשבחים ותוארים אחרים כנגד המקום כגון דוד שאמר לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ואפילו בתורה נמי אשכחן שהרי משה הזכיר י"ג מדות רחום וחנון ארך אפים ורב חסד וכן במיכה ובכל הנביאים ואף על גב דכולם ברוח הקדש אמרינהו אפ"ה אית לן למילף מינייהו דאין איסור להרבות בשבחו של מקום וממילא לא שייך האי משל למלך דמייתי רבי חנינא, אלא על כרחך דהכל לפי הזמן והעת דלפעמים ולפרקים כשאדם צריך להתפלל ולבקש רחמים באיזה ענין משאלת צרכו לפי מה שהוא ודאי צריך לו לעורר מדות העליונות הצריכים לאותו ענין ומש"ה יש לו להזכיר השבחים ותארים השייכים לאותן המדות ואח"כ יתפלל והיינו טעמא דמשה שבאותו שעה למדו הקדוש ברוך הוא לומר סדר הי"ג מדות בלבד וכה"ג בדוד ומיכה ובנביאים שאמרו שבחים ותוארים לעתות ידועים לפי דלא היה צריך לעורר באותו שעה אלא לאותן מדות בלבד וכה"ג בדוד ומיכה ובנביאים שאמרו שבחים ותוארים לעתות ידועים לפי הצורך לעורר אותן שהיו צריכין להם, וכה"ג אשכחן נמי במלך בשר ודם כשאדם מבקש מאתו חסד ורחמים מסדר לפניו שבחו שמלך רחמים הוא וחפץ בחסד ומי שמבקש מאתו דין על חבירו מזכיר לפניו שהוא תקיף ובעל יכולת מלך במשפט יעמיד ארץ וכה"ג הכל לפי הצורך ואין בזה גנאי למלך במה שאומר מקצת שבחו שהרי אינו מזכיר אלא מה שצורך לו באותו שעה ותו לא דמי למשל הקילוס בדינרי כסף לגבי זהב.

משא"כ בתפלת י"ח שהן תפלות קבועות לעולם בענין אחד וכן השאלות צריכים ג"כ בענין אחד בכל תפלותיו וכיון שאנשי כנסת הגדולה לא תקנו אלא לומר האל הגדול הגבור והנורא שבאלו השבחים יש די והותר לעורר המדות השייכים ליי"ח ברכות ואם כן אין להוסיף יותר על אלו דבכה"ג דומה ממש למלך בשר ודם שמקלסין אותו בשבחים אחרים שאינן לצורך מי שמבקש ממנו אלא דרך חנופה מרבה לספר בשבחו, דודאי ככה"ג גנאי הוא לו כיון שאי אפשר להזכיר כל שבחו וכל שכן במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שכל המרבה יותר מתקנת אנשי כנסת הגדולה יש גנאי ואיסור בדבר, כן נראה לי והרבה יש לדקדק בזה בענין הפיוטים ושבחים ותוארים דשיר היחוד וכיוצא בהם שכבר נחלקו בהם גדולים הקדמונים והאחרונים זה אומר בכה וזה אומר בכה ולפי האי טעמא דפרישית אפשר לחלק בכמה גוויי אבל מה נעשה הנח להם לישראל נהרי נהרי ופשטי וכמו שאבאר בקונטרס אחרון:

מדוע 'נבחרה' האות ה"א לתוספת שמו של אברהם?

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם (ב' ד')

אמר רבי יהושע בן קרחה בהבראם – באברהם, בזכותו של אברהם. (בראשית רבה י"ב ט')

מבאר הרב משה יוסף רובין⁸ זצ"ל בספרו פרדס יוסף (שער הפרשיות, בראשית) וזלה"ק:

...כל הנמצאים שהלכו ובאו כששלת ארוכה מששת ימי בראשית, הרי הם תוצאה מפעולות הדדיות של 'שמים' ו'ארץ' ותוצאת ההרכבות השונות מכוחות משפעים ומקבלי השפעה מדור לדור⁹. אולם כל הכוחות והשפעים הללו לא באו מכוחות עצמם, אלא ביום ברוא ה' שמים וארץ הכל היה נערך ומסודר מאת הבורא יתברך עד סוף כל תולדות הטבע ותוצאות כל היצורים כבר נקצב ונערך מאת ה'מגיד מראשית אחרית' וצופה ומביט עד סוף כל הדורות. באותה שעה עצמה שנבראו 'תולדות השמים והארץ' כבר נגמר הכל בסדר גמור מכאן ועד סוף.

אך אות ה"א בְּהַבְרָאָם היא ה"א זעירא, ובאה לרמוז שבאי עולם אינם יודעים ואינם מרגישים בה"א זו, ונדמה להם, בסביבת גודל ערכם ומעלתם של ברואי קדם, שהשמים והארץ בראו את עצמם, והם בעצמם עשו את כל החיל הזה. ומחמת גודל ותפארת הנבראים הם נוטים לשכוח את הבורא יתברך, והוקרים הם בני האדם למצוא את הבורא בנבראים עצמם. וכך מימי אנוש והלאה עמדו דורות רבים שלא היו מכירים ויודעים את מי שאמר והיה העולם, ונדמה להם לפי איזולת לבכם כאילו נאמר 'תולדות השמים והארץ בבראם' – היינו בבראם את עצמם. (ראה רמב"ם מדע, תחילת הלכות עבודה זרה)

⁸ הרב משה יוסף רובין (ר"ח אלול תרנ"ה-ה' באדר תש"מ) נולד בגליציה, שימש ברבנות בעיירה קימפולונג שברומניה. משפחתו היתה משפחה חסידית שרשית מקאסוב (יסוד האמונה) בעלו. סמיכה לדיינות קיבל מהרב יהודה צירילסון הי"ד, וכן הרב יחזקאל מדעש, רבי יוסף ענגל. בהמשך נתודע לשיטת רבי שמשון ב"ר רפאל הירש, וקיבל משיטתו. בכתביו לאחר מכן משלב בצורה נפלאה בין עולמות השונים של דרך החסידות תוך שמירה קפדנית על מנהגיהם ונוסחאותיהם, ושיטת הרב הירש כך עסק גם בלימודים כלליים. האשה אתה הקים ביתו המפואר מרת שרה פרקש. בהיותם בקימפולונג שימשה לצד בעלה בעבודת הצבור בכך שהקימה חברה לעזרת עניי העיר וביקור חולים, בימי השואה פתחה ביתה למאות פליטים מתוך מסירות נפש עצומה. העיירה קימפולונג היתה עם תושבים מודרניים, אך זה שימש כאתגר לרב הצעיר (עשרים ושמונה) והציב תנאי יסוד כהסכמה לקבלתו את משרת הרבנות, ששימשו כאבני יסוד לשמירת צביונה היהודי על אדני ההלכה של הנהגת העיר.

השואה – ביום הכפורים תש"א עצומה של השואה, הגיעו שוטרים רומנים לבית הכנסת פתחו את ארון הקודש והוציאו חבילת חומרי נפץ שהם עצמם 'שתלי' שם, המפקד שאל את הרב, מהיכן הבאת את זה? הרב ענה כמובן שאינו יודע. הרומני הארור החל לענותו, ולבסוף אמר הנה כתב אישום תחתום עליו. ענה לו הרב, היום יום כיפור אינני חותם!! צעק עליו בשם החוק אני יורה בך! חייל כיוון נשקו לראשו של הרב. הרב עמד בלבשו קפוטת ממשו לבן ועליה קיטל וטלית, ואמר איני חותם. החל לומר וידוי, אך המפקד הורה להוריד את הנשק. זאת היתה רק ההתחלה של אותו יום כיפור, לאחר מכן תפסו את הרב סובבו אותו בכל בתי הכנסת בעיר, ובכל מקום פתחו את ארון קודש בלזול, לבסוף חזרו לבית הרב הפכו את כולו וגם את ספרייתו הגדולה שכללה כתבי יד נדירים של מאות שנים חלקם סמוך להמצאת הדפוס. זרקו את תכולת הבית לעגלה, והורו לרב ולבנו לרתום עצמם בקדמת העגלה ובמקום סוסים, הם ימשכו אותה ברחובות העיר, תוך כדי הכאות בזמן המסע המחרדי. בשעה ארבע הוכנסו הרב ובנו לבית הסהר שם פגשו יהודים נוספים שהוכו בהלם לראיית רבם, אך הוא דיבר ועודד אותם ואף ערך את אמירת ה'יזכור' המיוחדת של יום הכפורים, בערב שוחררו לביתם. לימים כשנשאל הרב להרגשתו ענה: לא ידעתי באותם רגעים אם אני הולך על הארץ או על הגגות, רק ידעתי שדבר זה נעשה לי כי אני יהודי, וזה נתן לי את הכח לשאת עוצמת הרשעות מסביבי, ובשקט בליבי חזרתי ואמרתיו שוב ושוב: ברוך שלא עשני גוי... אך זה היה אירוע יקטן לעומת המשך סאת היסורים אותם עבר עד לסיומה של המלחמה.

בכל אותה תקופה הרב עומד בצור חלמיש מעודד את קהילתו, וכך מתאר שמואל דוד בראף ז"ל את הפגישה הראשונה שלו את הרב: ...כאשר שמעתי את הרב מדבר, הרגשתי בודאות כי העם המחולל, שעצם קיומו נפגע ללא רחמים, ימשיך להתקיים למרות כל הצרות, כי אם בזמני מצוקה כאלו קמים מקרבנו רבנים כאלה שאינם מאבדים את האיוון הנפשי שלהם ואומרים את דבר ה' בלשון צורינו (רומנית) כדי שכל העולם כולו יכיר וישתה אותו מן המעיין האלקי, ממי התורה, זה סימן שכוחנו הפנימי חזק דיו להתגבר גם על צרות אלו, כפי שעשינו פעמים רבות בעבר...

לאחר המלחמה הקים עם האדמור מבאבוב הרב שלמה הלברשטאם זצ"ל ישיבה, עבור שרידי הפליטה, לימים כשהגיע הרב רובין לארה"ב (אביב תש"ח) קיבלו במאור פנים, למרות שבאותם ימים היו ימי המשתה של נשואיו השניים של האדמור, פינה את ביתו לרב רובין.

ספרו זה פרדס יוסף המתין כארבעים שנה לאחר פטירת מחברו, גם זאת בהשגחה פרטית מיוחדת. בשנת תש"פ בה העולם היה שרוי במגיפת ה'יקורונה' האנשים היו מסוגרים בבתיהם, ירד הנכד שנקרא ע"ש סבו מחבר הספר משה יוסף רובין הי"ו למרתף ביתו שם קבע מקום עבודתו באותם ימים, היות וזמנו היה בידו החל לעיין בכתבי סבו שהיו טמונים שם, ואז עלה בדעתו שהגיע העת להוציאם לאור עולם. כתיבת הרב הינה רהוטה בלולה מעולמות התורה השונים, בהן חלק מדרשותיו וטאומיו שנשא במקומות שונים, מאמרי יסוד במחשבת היהדות, עיונים הלכתיים. וחלק מיוחד המוקדש לתיאור וסיפור תהלוכות חייו המרתקות. הספר יצא לאור בהוצאה פרטית תשפ"א

⁹ זוהי משמעות עמוקה של 'שמים' ו'ארץ' משפיע ומקבל כדברי הנצי"ב על פסוק זה בפירושו העמק דבר. ראה בספר הנפלא שמים וארץ קנין אחד לרב חיים שלמה ורנר זצ"ל (בנו של רבי אשר זאב רבה של טבריה).

עד שבא אברהם אבינו ע"ה, ומיום שנעשה בן ג' שנים הכיר את בוראו, ובכל מקום אשר הלך לשם היה הולך וקורא בשמו יתברך, ונפשות רבות השיב מעוון והכניסם תחת כנפי השכינה, ואת בניו ואת ביתו ציוה לשמור את דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט. הוא גילה את הסוד של אותה ה"א זעירא, והודיע לכל את אותה ההכרה האמיתית שכל צבאי שמים וארץ אינם כי אם נבראים, ואין להם סגולה אלקית כלל, ואין ראוי לעבדם כי אם את בורא יתברך לבדו.

אם כן מובן מפני מה נוטריקון בְּהִבְרָאָם הוא באברהם, וכן מוטעמת היטב זכותו שהקב"ה הוסיף לו משמו הגדול דוקא אות ה"א, שנאמר (בראשית י"ז ה') וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי הַמְּוֹן גְּזִים נִתְתִּיךָ, כי בזכות התאמתות ההכרה הזו של 'בהבראם' בעיני העמים ע"י אברהם אבניו כוננו על מכונם מוסדי שמים וארץ מראש, כי אלמלא אפשרות ההכרה הזאת לא היה כדאי שיבראו. עכ"ל הרב משה יוסף רובין זצ"ל.

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ובטובו ע"י יהודה יעקב ברקאי 0526514000 ybarkai6@gmail.com